

Anteckningar, möte på IPULS angående projektet KUST 2012-09-24

Jenita Nilsson och Ragnhild Mogren, 2012-09-25

Närvarande

Representanter för specialiteten Klinisk immunologi och transfusionsmedicin: Maria Bernsand, Kerstin Elvin, Barbro Persson och Johan Rönnelid. Från IPULS: Jenita Nilsson och Ragnhild Mogren.

Bakgrund till mötet – Ett nytt system för kurser under ST

Projektet KUST har initierats av och drivs av IPULS¹ med stöd av Socialdepartementet. Projektet innebär ett samlat grepp om kurser under ST. Syftet med projektet är att på sikt lösa problemet med den rådande bristen på adekvata kurser och kursplatser under ST-utbildningen.

Detta görs genom att ett system upprättas som ska samla in och redovisa uppgifter om hur efterfrågan på kurser och kursplatser ser ut, det vill säga inom vilka ämnen kurser efterfrågas, hur många kursplatser som krävs, samt när kurserna bör ges.

Uppgifter som samlas in genom systemet ska (1) kunna utgöra beslutsunderlag för anslagsgivaren: uppgifterna ska på ett tydligt sätt visa Socialdepartementet vilka behov som föreligger, vilket på sikt ska leda till ett ökat anslag till kurser under ST. Uppgifterna som systemet genererar ska också (2) utgöra tydliga rekommendationer till kursgivare om vilka kurser som bör ges och vad dessa bör innehålla, i termer av vilken kompetens som förväntas uppnås i dessa kurser. Rekommendationerna innebär också en fingervisning till kursgivaren om vilka kurser som har störst chans att få statlig finansiering. Sammantaget ska systemet med andra ord möjliggöra såväl ett ökat anslag till kurser under ST som att de statliga medlen går till de kurser som det finns störst behov av.

Systemet stöds av ett digitalt redskap, Utbildningsplaneraren, som i nuläget är under uppbyggnad.

Utbildningsplaneraren ska innehålla definierade kursämnen, specifika för varje specialitet. Med kursämne menas här ämne inom vilket kurs eller kurser bör ges. Kursämnena ska vara utformade på ett sådant sätt att de tillsammans svarar mot Socialstyrelsens delmål, och det ska framgå vilket kursämne som svarar mot vilket/vilka av dessa mål. Vidare ska det framgå när under ST-utbildningen som kurs inom respektive ämne bör läsas (tidigt, mitten, sent). Eftersom kursämnena ska utgöra rekommendationer till kursgivare (se ovan) behöver dessa vara tydligt specificerade i termer av kompetensmål. Kompetensmålen ska vara utformade så att de anger vad en färdig och godkänd specialist ska kunna göra. Av målen bör kursgivaren kunna utläsa vilken "nivå" av kompetens som efterfrågas. Därför ska målen vara formulerade med hjälp av aktiva verb².

¹ Efter skiftet 2012-2013 bedrivs med största sannolikhet denna verksamhet med Socialstyrelsen som huvudman.

² Exempel: En färdig och godkänd specialist inom specialiteten xxx ska kunna "välja behandlingsmetod", "tolka provresultat", "urskilja X", "förklara X" ... Dessa aktiva verb anger på ett tydligt sätt efterfrågad nivå på kunskapen/kompetensen: ska deltagaren exempelvis kunna "tolka" (hög nivå) eller "återge" (lägre nivå)? Genom att använda aktiva verb i formuleringen av kompetensmål ges också förutsättningar för kursutveckling enligt *constructive alignment*.

I Utbildningsplaneraren ska ST-läkaren kunna planera sin utbildning. Det gör han/hon med hjälp av de definierade kursämnena som finns inmatade i applikationen. ST-läkaren planerar sin utbildning genom att placera symboler för de ämnen han/hon önskar läsa kurser inom på en tidslinje som ska motsvara hans/hennes utbildningstid. ST-läkarens planering kan också genom systemet förankras med/godkännas av ansvarig för ST-läkarens utbildningsplan. Genom ST-läkarens planering genereras den statistik som nämnts ovan samt de uppgifter som kursgivare behöver för att kunna planera för – inklusive lämna in anbud för – kurser och kursplatser (se ovan).

Kursämnena med vidhängande kompetensmål arbetas fram i workshoppar med representanter för de olika specialitetsföreningarna. IPULS sammankallar och håller i dessa workshoppar, det är också IPULS som förvaltar kursämnena. Specialitetsföreningarna ansvarar för att innehållet i specialitetens definierade kursämnena uppdateras efter behov.

Mötets innehåll och utfall

Mötet inleddes med att Jenita Nilsson presenterade projektet (se presentationen Info_KUST).

Därefter berättade Maria Bernsand, Kerstin Elvin, Barbro Persson och Johan Rönnelid om läget för ST-läkarutbildningen inom specialiteten:

Specialiteten har ca 20 ST-läkare och ungefär 100 specialister; antalet är svårt att uppskatta pga. en spridd definition och avgränsning av specialiteten. Gruppen har god överblick över specialitetens kursutbud och över potentiella kursgivare och har identifierat de behov som föreligger. Det är svårt att motivera kursgivare att hålla kurs, detta pga. att det är tidskrävande att hålla kurs och att potentiella kursgivare behövs i produktionen. För att säkerställa antalet färdiga specialister inom samarbetar specialiteten kring utbildningsaktiviteter med övriga Norden; svenska ST-läkare går kurser i Norge och i Danmark. Det finns i nuläget inga SK-kurser inom specialiteten i Sverige. Om det i framtiden skapas SK-kurser måste det finnas platser för nordiska deltagare för att det nordiska samarbetet ska fungera. De allmänna kurserna är svåra att komma in på för specialitetens ST-läkare. Gruppen upplever det som att anslag ges efter hur många som söker kursen. I sådant fall har specialiteten ytterst liten chans att få anslagsfinansierade kurser. Är detta ett rättvist system? Vad får detta för konsekvenser ur ett samhällsperspektiv? frågar man sig.

Gruppen berättade att specialiteten kommer att utvecklas mer mot att bli mer integrerad med andra verksamheter. Det sker också en snabb utveckling inom området och specialiteten kommer troligen därför att behöva uppdatera sina kursämnena relativt ofta. Gruppen berättar vidare att det inte var helt lätt att slå samman de två områdena. En utvärdering och omarbetning är inplanerad till när ett antal specialister har blivit färdiga. I dagsläget har enbart en specialist blivit godkänd utifrån den nya målbeskrivningen. Fler skulle behöva bli klara för en korrekt utvärdering.

Vi diskuterade också incitament för kursgivare. Idag finns varken struktur/organisation för eller tid avsatt för att ge kurser. Gruppen berättade att föreläsararvoden finns i andra nordiska länder. Vi resonerade också kring om vissa kurser kunde lämpa sig att ges som nätbaserade. Man kan t.ex. använda sig av nätbaserade diagnostiska prov. Vi pratade om IPULS ambition att ta fram ett LMS³ för att underlätta för kursgivare. Gruppen tyckte det lät intressant. Vi diskuterade

³ Digital lärplattform

också METIS⁴-konceptet för kursutveckling. Gruppen var vidare intresserad av att undersöka om det går att ge SK-kurser på engelska. Vi fick reda på att det idag inte finns några krav på att de måste vara på svenska.

Sedan presenterade Ragnhild Mogren den modell som KUST-projektet utgår från (se presentationen Arbetsmodell_KUST).

Därpå tog workshopen vid. Syftet med workshopen var att ta fram ett antal kursämnen med vidhängande kompetensmål som ska kunna ingå i Utbildningsplaneraren (se ovan). Vanligen inleds detta arbete med en "brainstorming", i vilken deltagarna på ett fritt och spontant sätt besvarar frågan "vad behöver en nybliven och godkänd specialist kunna göra?". Gruppen valde dock att gå direkt till det tredje steget i arbetsmodellen, *Formulera kursämnena*. Sju kursämnen definierades (se nedan). Sedan diskuterades hur dessa kursämnen kunde specificeras i termer av kompetensmål. Resultatet av denna diskussion, ett utkast till kompetensmål för några av kursämnena formulerade med hjälp av aktiva verb, redovisas nedan. I Utbildningsplaneraren ska det också vara definierat *när* i utbildningen ST-läkaren bör läsa kurs inom respektive kursämne. Gruppen konstaterade att denna definition är svår att göra, eftersom detta beror på vad man börjar med, immunologi eller transfusion, och när i tiden ST-läkarens placeringar infaller.

När vi slutade för dagen kom vi överens om att Jenita och Ragnhild skulle sammanställa resultatet av dagens arbete och sända över denna sammanställning, tillsammans med information om projektet, till Maria, Kerstin, Barbro och Johan redan dagen därpå. Maria, Kerstin, Barbro och Johan kom överens om att gruppen skulle fortsätta arbetet med att specificera kursämnena på egen hand (dvs. utan Jenita och Ragnhilds inblandning). Maria, Kerstin, Barbro och Johan fördelade därför mellan sig ansvaret för att arbeta fram förslag på kompetensmål för de definierade kursämnena. Vi har ytterligare ett tillfälle inplanerat för specialiteten. Då kan dock bara halva gruppen delta. Vi kom fram till att vi längre fram mejlledes ska bestämma hur vi ska göra med denna sammankomst.

Kursämnena (och i förekommande fall kompetensmål) definierade under workshopen:

Gruppens kommentarer kring befintligt kursutbud: Kurserna skulle kunna vara lite bredare. Det finns ingen kurs i immunmodulerande behandling och vaccination. I Norge finns en kurs i immunologiska metoder. Den kommer troligen att ges vartannat år. 90 % av innehållet var, enligt Maria, intressant för ST-läkare inom specialiteten.

Gruppens kommentarer kring formulerandet av kursämnena: Gruppen ser det som intressant att specificera det utbud som de har idag ytterligare med hjälp av aktiva verb.

En idé är att sortera kursämnena med utgångspunkt i de olika processer som specialiteten arbetar med. En klar specialist ska kunna komma upp till nivå K5 i Blooms taxonomi – Evaluera.

⁴ <http://metisprojektet.se/mal/kurser/>

1. **Kursämne: Immunmodulerande behandling** (hematologi, gastro, reumatologer)

När: Bör komma tidigt.

R/Ö:

Kompetensmål:

Svarar mot följande delmål:

Innehåll:

- Immunologiska metoder
- Vaccination
- Immunbrister
- Afereser
- Autoimmuna sjukdomar

Potentiell kursgivare: Roland von Vollenhofen, om det ska vara specialitetsövergripande)

2. **Kursämne: Immunologiska diagnostiska metoder** (skulle kunna genomföras med andra specialiteter, klinisk kemi, mikrobiologi, genetik mm., samröre med de andra lab.specialiteterna?)

När:

Rekommenderat/Övrigt:

Kompetensmål:

Svarar mot följande delmål:

Innehåll:

- **Immunologiska metoder**
- **Kvalitetssäkring** (standardisering och kvalitetssäkring kan lära mycket från kemisterna?)

3. **Kursämne: Immunhematologi för transfusionsmedicin**

När: Bör läsas i början av en transfusionsmedicinsk tjänstgöring.

R/Ö: rekommenderad

Kompetensmål:

- Återge kliniskt och diagnostiskt relevanta antikropps- och antigensystem (även genotyper och fenotyper)
- Välja metod/utredningsväg
- Tolka resultat
- Identifiera (kliniskt relevanta) antikroppar och antigen
- Bedöma klinisk betydelse av påvisat antikroppar
- Värdera/prioritera val av blodprodukt utifrån påvisat antikroppar
- (Initiera fortsatt utredning utifrån tidigare resultat)
- (genetik bör komma in på något sätt)

Svarar mot följande delmål: 1, 2, 6, 9

4. Kursämne: Transplantationsimmunologi (transplantationskirurger och hematologer)

När:

R/Ö:

Kompetensmål:

- Beskriva HLA-systemet och dess betydelse vid transplantation och diagnostik
- Välja metod/utredningsväg
- Identifiera vävnadstyp och eventuella antikroppar
- Tolka resultat
 - Bedöma resultat vid diagnostisk typning
 - Bedöma resultat vid matchning donator/recipient
- Söka donator/recipient
- Följa upp/monitorera recipienten

Svarar mot följande delmål:

5. Kursämne: Hemoterapi

När:

R/Ö:

Kompetensmål:

Svarar mot följande delmål:

6. Kursämne: Laboratoriediagnostik av allergi- och autoimmunitet (Finns inte i andra nordiska länder, skulle gå att få deltagare från övriga Norden, nordiska kursdeltagare inom specialiteten bör få företräde framför andra specialiteter)

När:

R/Ö: rekommenderad

Kompetensmål:

- Återge kliniskt och diagnostiskt relevanta antikroppar, antigen och andra immunologiska markörer
- Välja metod/utredningsväg
- Tolka resultat
- Identifiera (kliniskt relevanta) antikroppar, andra immunologiska markörer
- Bedöma klinisk betydelse av analysresultaten

Svarar mot följande delmål:

7. Kursämne: Basal immunologi

När: Bör komma tidigt.

R/Ö: kan vara övrig valbar kurs

Kompetensmål:**Svarar mot följande delmål:**

Övrigt: Bör kanske inte ens vara kurs? Räcker med seminariedag? Finns en internetbaserad kurs i Norge? Ska kollas upp! Översättning och distribution.

Liten checklista

Här kommer en liten "checklista" inför "hemmaarbetet" med att specificera kursämnena (se också presentationen Arbetsmodell_KUST):

- Tänk på att kompetensmålen ska besvara frågan "vad ska en färdig och godkänd specialist inom immunologi och transfusionsmedicin kunna *göra*. Använd aktiva verb i formuleringarna. Exempelvis: "Initiera vidare behandling ...", "Bedöma vårdnivå ...", "Tillämpa offentlighets- och sekretesslagen ..." (se mer på s. 7 & 8 i presentationen Arbetsmodell_KUST)
- Tänk på att det är den efterfrågade kompetensen hos en *färdig och godkänd* specialist som ska specificeras. Här handlar det om att lägga sig på rätt nivå: vissa kompetenser måste man kanske besitta redan innan man påbörjar sin specialistutbildning, andra kan man kanske snarare förvänta sig av den mer erfarna specialisten.
- Ta hjälp av Blooms taxonomi (s. 9 i presentationen Arbetsmodell_KUST) för att formulera den efterfrågade kompetensen på rätt nivå: ska ST-läkaren kunna "värdera" (hög taxonomisk nivå), eller ska han/hon "bara" kunna "redovisa", "återge" (lägre nivå) ...
- I ett nästa steg kan ni också fundera på om vissa kompetensmål kan specificeras ytterligare, det vill säga få en mer utförlig beskrivning. Vi kan till exempel fundera på vilka aktörer, situationer och miljöer som avses i beskrivningarna. Exempel: "Bedöma vårdnivå för patient i palliativt skede ... eller i situation som ...", "Tillämpa adekvat vetenskap/teori för att avgöra...", "Förklara utredningsprocessen på ett för patienten begripligt sätt...".
- Varje kursämne ska också vara specificerat med avseende på när i tiden det är lämpligt för ST-läkaren att gå en kurs inom ämnet. Här har vi en liten utmaning i att formulera olika "villkorssatser": i vilka fall bör kurs i detta ämne läsas tidigt, när kan det komma i mitten av utbildningstiden? Vad bör man eventuellt ha gjort innan (i termer av tjänstgöring, läst kurs ...?) man läser kursen?
- När kompetensmålen är färdigformulerade vidtar arbetet med att kontrollera att kursämnena motsvarar delmålen och att delmålen dessutom är "fördelade" över kursämnena på ett ändamålsenligt sätt.
- Till varje kursämne ska också fogas en beskrivning av kursämnet. Vad ska kurs inom ämnet innehålla? Varför ska man läsa den här kursen ...?

När arbetet med att identifiera kursämnena och kompetensmål är klart är det meningen att dessa ska finnas dokumenterade i dokumentet

"Kursämbesbok_KliniskImmunologiTransfusionsmedicin". Detta dokument innehåller också ytterligare anvisningar.

Inom projektet önskar IPULS få kontakt med ST-läkare som är intresserade av att vara med och testa Utbildningsplaneraren under hösten. Maria kunde tänka sig att ställa upp som testperson och tog även på sig att kontakta ST-läkarkollegor med förfrågan om att delta i testningen.